

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

ULUSLARARASI BAKALORYA PROGRAMI

A1 TÜRKÇE DERSİ

UZUN TEZ

“YILDIRIM BÖLGE KADINLAR KOĞUŞU”

Rehber Öğretmen : Zühal BALOĞLU

Öğrencinin Adı : Başak

Soyadı: LAÇİN

Numarası:0011290080

Sözcük Sayısı: 3.731

Araştırma Konusu: Sevgi Soysal’ ın “Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu” adlı yapıtındaki kadının siyasi kimlik oluşturma sürecinde yaşadığı bireysel ve toplumsal çatışmaların dönemdeki suç kavramı ve mevcut siyasi kimlik üzerinden incelenmesi.

ÖZ (ABSTRACT) :

IB programı A1 dersi kapsamında hazırlanan bu çalışmada, Sevgi Soysal'ın 'Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu' adlı yapıtındaki 'kadın' figürünün yaşadığı bireysel ve toplumsal hayatın yanısıra oluşturmaya çalıştığı siyasi kimliğin, odak ve yan figürler üzerinden detaylı incelenmesi amaçlanmıştır. Tezin giriş bölümünde yapıt ve incelenecek olan temalar kısaca özetlenmiştir. Gelişme bölümü ise üç ana bölümden oluşmaktadır. İlk kısımda 12 Mart döneminde, kadının mevcut siyasi kimliği incelenmiştir. Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşunda olmalarının yarattığı sonuçlar, çoğunlukla içsel çatışmalar nedensellik bağlamında incelenmiştir. İkinci kısımda ise kadının siyasi kimlik oluşturma sürecinde karşısına çıkan engellerden biri olan bireysel çatışmalara yer verilmiştir. Koğuşta ve siyasi hayatta bireysel anlamda karşılaşılan sorunlar incelenmiştir. Son bölümde ise kadının toplumsal kimliği ele alınmıştır. Cinsel ayrımcılık gözetilerek kadına bahşedilen ve bunların dışına çıkmaması emredilen görevler ve kurallar bütünü, kadının kendini siyasi hayatta var etme çabası üzerindeki etkileri değerlendirip örneklendirilmiştir.

Sözcük Sayısı : 135

İÇİNDEKİLER:

1. Giriş.....	4
2. Gelişme.....	5
2.1 Dönemdeki Siyasi Suç Kavramının Yapıt Üzerinden Değerlendirilmesi	5
2.2 Kadının Siyasi Kimlik Oluşturma Yolunda Karşılaştığı Engeller	8
2.3 Kadının Dönemdeki Mevcut Siyasi Kimliği	8
2.4 Kadının Siyasi Kimlik Oluşturmada Bireysel Çatışmaları	10
2.5 Kadının Siyasi Kimlik Oluşturmada Toplumsal Çatışmaları	15
3. Sonuç	19
4. Kaynakça.....	20

1. GİRİŞ

Sevgi Soysal'ın, 1970'li yılların sonunda cezaevinde olduğu sırada kaleme aldığı, günlük derlemesi niteliğinde olan yapıtı 'Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu'nda, "siyasette kadın olabilmek" kavramı gözlemleyici ve sorgulayıcı bir dille okuyucuya sunulmaktadır. Yapıtı farklı kılan özelliği ise Sevgi Soysal'ın 70'ler Türkiye'sinde cezaevinde yaşam gibi hassas bir konuya kendine has mizahı ve ince alaycılığı ile yaklaşmasıdır. Toplum içi siyasi çatışmaların yoğun olduğu bir dönemi anlatan yapıt, sadece güncel sorunsalları değil, aynı zamanda kadının kendisiyle ve toplumla süregelen çatışmalarını konu edinmiştir. Yapıtta Sevgi Soysal'ın yanısıra, bir çok kadın figür yer almaktadır ve her bir kadın figür toplumsal bir sınıfı ya da grubu temsil etmektedir. Sevgi Soysal, toplumsal sorunları ve ülkenin mevcut durumunu, bireysel eleştiri yapmaksızın, karakterler üzerinden anlatımlar yaparak eleştirilerini özelden genele bakmamızı sağlayan bir üslupla anlatmaktadır.

1970'ler Türkiye'sinde yaşanan gerçek olaylara ayna tutar nitelikte olan bu yapıt, koğuşun yönetiminin başında olan insanların değişimiyle beraber iki ana kesite ayrılabilir. Değişimden önce hapsolmuşluğun hüznü kendini çok belli etmese de, yönetim değişip baskılaşınca koğuştaki kadınların hayatlarına olan yansıması da değişir. Kitap kısa öyküler gibi kırkdört bölümden oluşmaktadır ve belli bir olay örgüsü yoktur. Bölümler kronolojik bir sırada Sevgi Soysal'ın anılarından oluşmaktadır. Her bölümde ise farklı bir toplumsal soruna ya da kadının hayata karşı tecrübe ettiği farklı bir engelle rastlanmaktadır. Yapıt, Sevgi Soysal'ın Yıldırım Bölge koğuşundan sivil koğuşa gönderilmesiyle ve sivil koğuştaki önceki durumundan farklı gözlemlerini dile getirmesiyle sona ermektedir.

Bu uzun tezde odak ve yan figürler üzerinden, kadının erkek egemen toplumda siyasi

kimlik edinme çabası yolunda karşısına çıkan engeller incelenecektir ve toplumsal bozukluklar nedensellikleriyle kadın üzerinden anlatılacaktır. Dönemdeki hapisane hayatı ve suç kavramı genel anlayıştan farklı olduğu için öncelikle bu kavramların yapıttaki yansıması değerlendirilecek ve kadının siyasi kimlik edinme yolculuğunda önüne çıkan engeller üç ana başlık altında incelenecektir. Bu başlıklar; kadının mevcut siyasi kimliği, bireysel çatışmaları ve toplumsal çatışmaları olarak ayrılmıştır ve bu etkenler yapıttaki hapisane yaşamını bir mikro toplum hayatı olarak göz önüne alarak değerlendirilecektir.

2. GELİŞME

2.1 Dönemdeki Siyasi Suç Kavramının Yapıt Üzerinden Değerlendirilmesi

İnsanlar hayatta kalabilmek ve yaşamlarını sürdürebilmek için belli topluluklar halinde yaşarlar; ancak bu toplulukların sürdürülebilirliği, düzeni ve kontrolü için bazı yönetim yapılandırmalarının oluşması gerektirmektedir. Toplumlar geliştikçe ilerledikçe, topluluk yöneten grup ve yönetilen grup olarak ikiye ayrılmaktadır ve topluluğun devamı bu iki tarafın arasındaki uyuma bağlıdır. Genellikle, bu iki grubun arasında çıkan uyumsuzluk sonucu ortaya çıkan sorunlar toplumların tarihsel dönüm noktalarını belirlemektedir. Sevgi Soysal'ın “Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu” yapıtı da bu gibi bir uyumsuzluk döneminde geçmektedir. Yapıtın ana sorunsalı ve çelişki merkezi yöneten ve yönetilen grup arasındaki uyumsuzluk sonucu ortaya çıkan siyasi suç kavramıdır. Bu kavram iki farklı kesitte incelenebilir. Birinci olarak Türk literatüründe yazan şekli:

“Siyasal suç, devletin siyasi düzenine karşı işlenen suç. Yasalarda açık bir biçimde tanımlanmamış olmakla birlikte, öğretide düzeyinde ceza hukukunun en önemli konularından birini oluşturan siyasi suç kavramını ele alan çeşitli görüş ve kuramlar vardır.”¹

Bu tanımda da görüldüğü gibi siyasi suç kavramının sınırları tam olarak belirlenmemiştir ve yoruma oldukça açık bir kanun olarak görülmektedir. Bu nedenle her siyasi çoğunluk ve yöneten grup, bu kavramı kendi fikirleri doğrultusunda yorumlamaktadır, bu da mutlak bir doğru veya yanlış tanımı yapılamamasının nedenidir.

İkinci olarak da yapıtta yer alan, genel toplumsal algının içinde yanlış olarak Sevgi Soysal tarafından kaleme alınan şekli ile siyasi suç ve hapisane kavramı “toplumun küçültülmüş bir kesitini oluşturan tutukluluktan ve tutuklu insanın düzenle ve kişilerle hesaplaşması”² olarak tanımlanmaktadır. Yapıtta siyasi suç daha çok aykırı fikir çerçevesinden incelenmiş ve siyasi suçtan yargılanan yapıt kahramanları; yöneten grubun daha da genişletmek istediği çoğunluğun genel düşüncesinin dışında düşündükleri için aykırı, dolayısıyla suçlu, olarak kabul edilmektedirler. Buradan da anlayacağımız üzere siyasi suç genellikle toplumun azınlık kısmına nail olmaktadır ve bu insanlar kendilerini suçlu olarak görmekten çok, kişisel hak ve özgürlükleri kısıtlanmak istenen azınlık olarak nitelendirilmektedirler. Hapishaneleri dolduran kadınlar çoğunlukla siyasi düşünce suçundan yargılanmakta ve bu kadınlar hapisanede vicdan muhasebesi yapmaktan çok, sahip oldukları düşünce sistemini gözden geçirmekte, anlamlar çıkarmakta, güçlendirmekte ve birey olarak güçsüzleştirilmektedir.

Başka bir açıdan da, yapıtta tesadüfi ilişkiler sonucu veya yaptığı ufak tefek yanlışlıklardan dolayı yolu hapishaneye düşen kadınlar da yer almaktadır. Bu bağlamda da içsel

¹ www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/siyasal_suc

² BAYRAK Mehmet, **Hapishane Edebiyatı ve Sevgi Soysal'da “Tutuklu Kadın”**, Politika Dergisi, 27.11.1976.

çatışma, suçlu psikolojisinin önüne geçmiştir. Yapıttaki karakterlerin çoğu, suçsuzluklarından emin, sadece ortamın karışıklığından dolayı hapisanede olduklarını düşündükleri için, normal bir mahkum gibi suçlu psikolojisine girip vicdan azabı çekmemekte veya pişmalık duygusu yaşamamaktadırlar. Bu durumda da karakterler genellikle içlerinde orada bulunma nedenlerini sorgulamakta, böylece de o dönemde siyasi düşünceyi ve kadın olmayı irdelemektedirler. Sevgi Soysal bu rastgele tutuklamaları şöyle anlatmaktadır:

“Bu korku filmlerini andıran avlar bir yana, bir de “gayri ciddi” tutuklamalar vardı. Olmadık insanlar, olmadık nedenlerle tutuklanmışlardı o dönemde. Elbet bu tutuklamaların da uygulayıcıların belirli bir tutarlılığı olan nedenleri vardı; ama kimi zaman da tutuklunun kişiliği, bütün 12 Mart havasını bir güldürüye dönüştürür, millet de, dışarıda olsun içerde olsun ferahlardı biraz. Bu bakımdan bu tür tutuklamalar, çeşnisiydi 12 Mart’ın...”(Soysal ,18)

Sonuç olarak, o dönemde hapisaneye girmek daha çok siyasi düşünce suçundan veya suç olarak kabul edilen herhangi bir düşünceyle tesadüfi bağlantılar kurmaktan dolayı gerçekleşmektedir. Siyasi düşüncelerinden ötürü toplumda azınlık olarak görülen insanlar, suçlu olarak nitlenendirilmiştir. Buna karşılık siyasi suç kavramının yoruma fazlasıyla açık olmasında dolayı suçlu olarak nitelendirilen insanlar hapisaneyi bir ceza aracı olarak görmekten çok, bir süreç olarak görmektedirler. Yazarın da gözlemlediği gibi, suçun ve hapisaneye düşmenin neredeyse normalleştiği bu dönemde, özellikle hapisaneye giren kadınlar arasında genel bir dayanışma ve gündelik hayattan kopmama çabası bu süreç kavramını desteklemektedir.

2.2 Kadının Siyasi Kimlik Oluşturma Yolunda Karşılaştığı Engeller

Kadın tarih boyunca siyaset yaşamında her zaman kendini var etme çabası içinde olmuştur. Erkek egemen toplumların baskıcı tutumu sonucunda siyaset yaşamı kadın için fazladan çaba ve fedakarlık gerektiren bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadına toplum tarafından verilen görevler arasında siyaset hiç bir zaman yer almadığından dolayı, kadın siyasi kimliğini oluşturma yolunda bireysel ve toplumsal bir çatışma içine girmek durumunda bırakılmıştır.

Kadının siyasi kimlik oluşturma yolunda karşılaştığı engeller, dönemdeki mevcut siyasi kimliği üzerinden bireysel çabaları, bireysel ve toplumsal çatışmaları olarak incelenecektir.

2.3 Kadının Dönemdeki Mevcut Siyasi Kimliği

18. yüzyılda Batı dünyasında kadının eğitim konusunda bazı haklar elde etmesi ve sosyal hayata katılması durumu Osmanlı İmparatorluğuna örnek teşkil etmiş, bu gerçeğe yüz yüze gelmesini sağlamıştır. Böylelikle kadın sosyal ve entellektüel çerçevede fikir sahibi olmaya başlamıştır. Meşrutiyetin ilanı ile birlikte ise kadınlar hem çeşitli gazetelerde yazılar yazarak hem siyasi hem edebi alanda faaliyet göstermeye başlamış, o zamana kadar üstlendikleri anne ve eş rolünden sıyrılmaya başlamış, toplumsal yaşamda farklı bir kademeye geçmişlerdir. Cumhuriyet'in ilanından sonra 1934 seçme ve seçilme hakkını da elde eden kadın, toplumsal kimliğini cinsiyet ayrımı olmadan birey olarak oluşturmaya hak kazanmıştır. Ancak o zamanlardan beri, kadınlar kanunlar önünde erkeklerle eşit olmasına rağmen sosyal yaşamda aynı eşitliği sağlayamamış, siyasi karar organlarında çok az yer alabilmişlerdir. Kadınların siyasette oranlı bir katılım sergileyememesi ise toplumda kadın hakları ve özgürlükleri alanında yapılması

gereken reformların ve uyulması gereken kuralların hep eksik ve empatiden uzak bir biçimde şekillenmesine neden olmuştur.³

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu yapıtında da yer alan, dönemdeki kadın tutuklular, daha çok siyasi suç damgası altında, gerek dönemin getirdiği düşünce ayrılıklarının yarattığı zemin, gerek dönemdeki ana gündem maddesinin siyaset olmasından dolayı kadınları, siyasi düşünce hayatında aktif hale getirmiştir. Ancak yine de görüyoruz ki çoğu kadın karakter kendi bireysel siyasi düşünceleri yüzünden değil de zararlı kabul edilen siyasi düşüncelere sahip kişilerle olan kişisel ilişkilerinden dolayı hapishaneye girmektedir. Yazarın kendisi de bu gruptandır, hapishaneye girmesine neden olan faktör onun aktif bir siyasetçi olması değil, eşi Mümtaz Soysal'ın düşünce suçu nedeniyle Mamak Cezaevinde yatmasından dolayı kendisinin de damgalanmış olması ve aynı zamanda o dönemde yazarlık yapıyor olmasıdır. Geçerli bir sebep bulma arayışı sonucunda, yazarın bir anlık dikkatsizlikle kimliğini yanına almaması geçerli bir neden olarak gösterilir ve Yıldırım Bölge'ye gönderilir. "Sövüp duruyorum kendime. Bu kapana da yakalanılır mı diye. Ama sövmenin anlamı yok. Şimdi kullanışlı şeyler düşünmeli." (Soysal, 22) diye belirterek duygusal dünyasında yaşadığı çatışmayı mantığı ile çözümlenmeye çalışmaktadır.

Başka bir taraftan, dönemde siyaseten tutuklu olan kadınların sayısı, siyasette aktif rol alan kadın sayısının arasında mantıklı bir oran olmadığı için, kadınlar çoğu alanda yeteri kadar temsil edilememiş, hakları aranmamıştır. Sevgi Soysal'ın dönemin sayılı kadın yazarlarında biri olması ve yapıtlarında, yaşadığı dönemi propaganda yapmadan, gözlemlerine dayanarak yalın bir

---

³ Derleme: Gökçimen, Semra. **Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi**, Yasama Dergisi, Sayı:10- Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008

dille anlatması önemini artırmaktadır. Özellikle Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu yapıtında dönemdeki Oya Baydar, Behice Boran gibi diğer önemli kadın karakterleri de anlatıyor olması, bu yapıtını çok önemli bir kaynak haline getirmiştir.

2.4 Kadının Siyasi Kimlik Oluşturmada Bireysel Çatışmaları

Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu yapıtı, 70'ler Türkiye'si sırasındaki toplumsal yapının yönlendiriciliğinde bireyin ve özellikle kadınların çatışmalı durumlarına değinmektedir.

Hapishane ortamı bu çatışmalı düşünce yapılarının ortak adresi niteliğindedir. Tutuklanmayla ortaya çıkan yeni bir sosyal ortam vardır; kadınların geçmişlerinden, statülerinden, fikirlerinden veya ilişkilerinden çok, bireysel kimlikleri, buldukları durumda kendilerini ifade etme biçimleri ve bu ortamı kendilerine göre şekillendirme biçimleri ön plana çıkmaktadır. Bu durum, hem bireysel ve içsel çatışmalar hem de topluluk olarak verdikleri tepkiler sonucuyla oluşmaktadır. Kendi aralarında fikir ayrılığı olsa da dışarıya birlik gibi gözükmenin onları daha güçlü kılacağını bildikleri için bireysel çatışmalarını kendi içlerinde veya küçük gruplarında yaşamayı tercih etmekte, onun dışında olabildiğince topluluğa uyumlu bir şekilde davranmaya çalışmaktadırlar. Bu durum tutuklu olduklarından kaynaklanıyor gibi görünse de, kadınlar uzlaşmacı, uyumlu, aileyi bir arada tutmakla ve aile hayatını düzene sokmakla yükümlü anne rolünü içgüdüsel olarak benimsemişlerdir. Bu durum, yapıttan örnekler üzerinden siyasi hayatla karşılaştırmalı olarak incelenecektir.

Kadınlar, anne rolünün genetik olarak benliklerine kazanmış olmasından dolayı yaşadıkları çevre düzenine müthiş bir uyum sağlama ve o çevreyi daha yaşanabilir hale getirme içgüdülerine sahiplerdir. Siyasette ön plana çıkamama sorunlarının temeli de bu özellikleri bulundurmakta, takım oyunu gibi gözükse ama bireysel çıkarların her zaman, ve maalesef, diğer

konulardan daha üstün tutulduğu bir arenada kendilerine göre uyum sağlayıp geliştirecekleri bir alan yaratamamalarından kaynaklanmaktadır. Örneğin haklarında tutuklama kararı olan Mahir Ayan ve arkadaşlarına onları mutlu etmek ve belki canları çekmiştir diyerek pasta götürün siyasallı Ülker bir tarafta sessiz ve çok akıllıca bir protesto içerisindeyken diğer taraftan içgüdüleriyle hareket etmekte, içindeki annelik, besleme ve empati kurma duygularını ortaya çıkarmaktadır. Hatta bu davranışı nedeniyle tutuklanmış ve işkence görmüştür. Yazar “Pasta götürmek de, pasta yemek de yılgınlığa fazlasıyla ters düşüyor. ‘Sizi takmıyorum’un daha açıkçası olur mu?” (Soysal,102) diye belirterek bu davranışa verdiği desteği göstermektedir. Başka bir örnekte de, koğuştaki kadınlar oy birliği ile daha zayıf ve hamile olan tutuklular için fazladan reçel almaya karar vermektedirler. Kendi paylarından kısıp, aslında hepsinin aç olduğu bir ortamda böyle bir fedakarlıkta bulunmaları da onların içindeki annelik duygusunu göstermektedir. Hatta bu duruma siyasi fikirlerinden dolayı karşı çıkan, herkesin eşit şartlarda muamele görmesini ve lüksten uzak durulmasını savunan partizan tavrılı Diyarbakır cezaevinden gönderilen Kazime bile sonunda içgüdülerine kulak vermiş ve keskin tavrını kırarak, olumlu yönde oy vermiştir. “Kazime, söyleyeceğini, önemli bir şeymiş gibi, partizan tavrı takınarak söylüyor. Ama kara, üzgün gözleri sımsıcak. İnsan sevgisi dolu.” (Soysal, 110)

Başka bir annelik içgüdüğü örneği de varolan düzene karşı siyasi fikirlere sahip olan insanları evlerinde barındırdıkları için tutuklanmış kadın çoğunluğudur. Otelci olarak anılan bu kadınlar yataklık yapma suçu ile tutuklanmaktadır. Bunlardan bazıları bu kişilerle aynı fikirleri paylaşmakta, bazıları korumacı içgüdülerinden dolayı bu yardımı yapmaktadırlar. Soysal “Bu da Huriye Üstün. Bizim otelci. Karşımda orta yaşlı yorgun bir kadın var, böyle bir yerde beklenmeyen kendi halinde biri.” (Soysal, 86) diyerek bu durumdaki kadınların Huriye Hanım üzerinden adeta bir özetini yapmaktadır. Üstüne üstlük bu tutuklama durumunu topluma daha da

inandırıcı kılmak için Huriye Üstün, “konsomatris Sevim’in evinde anarşistler basıldı.” (Soysal, 86) olarak lanse edilmekte ve toplumsal ahlak boyutunda da suçlanmaktadır.

Dönemin baskıcı düzeni her türlü siyasi kimlik oluşturmayı engeller biçimde olduğundan bireysel çatışmalar cinsel kimlik gözetmeksizin toplumun genel olarak karşı karşıya kaldığı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Siyasette kadın olmak her dönemde zor kabul edilen bir olgudur; ancak bu dönemde bu zorluk çatışma boyutuna varmış ve neredeyse bir vazgeçirme propagandasına dönüşmüştür. Yapıttaki karakterler siyasi düşünceleri sonucunda hapisaneye düşmüş ve dış dünyadan kopartılmıştır; ancak hapisanede kendileri ile benzer düşünceye sahip başka kadınlarla yeni bir iç dünya inşa etmiştir. Burada kendi koydukları kurallar çerçevesinde bir düzen tutturmuş, buldukları duruma isyan etmekten çok kabullenme psikolojisine girmişlerdir. Bu noktada kadınların her ne kadar düzene baş kaldırıp suçlu olarak ithaf edilmelerinin üzerinden kendi düzenlerini kurup dayanışma ve uyum içinde yaşama çabası bir çelişki olarak da nitelendirebiliriz. Ancak bu durum aslında kadının bireysel kimliğinin niteliklerinden kaynaklanmaktadır. Koğuşta sadece tesadüfi ilişkileri yüzünden bulunan Hayriye Hanım kendiliğinden ve sessizce koğuşun anneliğini üstlenmiş, çay demlemek, genel temizlik gibi konulardan kendini sorumlu tutmuştur. Ancak sonunda diğer tutuklu kadınlar bu duruma dayanamış, hepsinin içinde böyle bir davranış eğilimi olduğu için bu işleri bir düzene oturtmak ve dönüşümlü olarak yapmaları gerektiğine karar vermişlerdir. Muhtemelen bir erkek koğuşunda bu takım işler dönüşümlü olarak değil, zayıf olan karakterlere ceza gibi zorla yaptırılmaktadır.

“Koğuşun temizlik ve düzeninden her gün sorumlu olacak ikişer nöbetçi listesi de hazırladık. Başka çare yok. Böylece hem Hayriye Hanım’ın kendiliğinden üstlendiği yük kalkacak, hem de koğuşun, yorgun sınırlarımızı daha da yıpratıcı disiplinsizliğinden kurtulacağız.” (Soysal,109)

Belirtildiği gibi mahkum kadınlar tutukluluk günlerini daha yaşanabilir hale getirmek için kendi düzenlerini kurma çabasındadır. Hapishane yaşamının zorunlu kıldığı kurallara farklı bir çerçeveden bakarak asilikten uzak, anlayış ve gönüllülükle daha mantıklı kurallar yaratarak hem toplu yaşamı kolaylaştırmakta, hem de kilitli kapılar ardında olsalar da hala yaşamları hakkında söz sahibi olma tatminini yaşamak istemektedirler. Yine de birbirinden bu kadar farklı insanın aynı koğuştaki toplu bir şekilde yaşaması durumu kaçınılmaz olarak bir takım sorunlar doğurmaktadır. Bu durum her toplumda var olan sosyal gruplaşmanın getirdiği zorunlu ve olağan bir sonucu olarak kabul edilmekte, anlayışla karşılanmaktadır. Bir anlamda kadınlar sosyal ve toplumsal farklarının arasında uyumu yakalamayı başarmışlardır. Örneğin Soysal, ilk tutukluluk döneminde koğuşa getirilen birçok öğretmen okulu öğrencisini görünce, “Böylece, Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu 12 Mart’ın ilk dönemlerinde tam bir yatılı öğretmen okulu oldu çıktı” (Soysal, 27) diye belirtmekte, öğretmen adaylarının oradaki zamanlarını değerlendirme yöntemi olarak sürekli örgü örmeleri sonucu şişlerin çıkardığı sesteki rahatsız olmaktadır. Aslında kendisinin örgü örmek konusunda yeteneksiz oluşu ve kitap okurken yaşadığı rahatsızlıktan dolayı bu duruma sınırları bozulan yazar, sonradan empati kurup genç kızların zaman öldürmek ve aynı zamanda yararlı bir iş yapma amacını anlayıp, kabullenme sürecine girmiştir. „Bu durum sonucunda “Sonunda dayanamayıp, biraz da hasetten ad takıyorum koğuşa ‘Yıldırım Olgunlaşma Enstitüsü.’”(Soysal, 30) diye belirterek, hem kendisini hem de koğuşu esprili bir dille eleştirmektedir. Hapishane günlerinde olabildiğince çok kitap okuyup ruhunu beslemek isteyen yazar bu örgü şişi seslerinden rahatsız olsa da, günlerinin tartışarak değil uzlaşarak ve olayları anlayışla karşılayarak daha huzurlu geçeceğinin farkında olduğu için bu konuda inatlaşmamıştır. Bu anlayış ve uyum durumu koğuşun geneline yayılmış olgun bir davranış örneğidir. Ortama uyum sağlamak istemeyenlerin çoğunluğu ise en azından anlayışlı davranmış ve kendi küçük gruplarında veya yalnız başlarına sakinliklerini korumuş, arbede yaratmaktan uzak durmuşlardır.

Çevresinde olan bitenlere duyarlı ve ilgili olmak, adaptasyonda sıkıntı çekmemek, bunu bir karakersizlik olarak değil de toplu yaşamın getirdiği bir zorunluluk olarak görmek, kadının sahip olduğu uyum becerisi ve kaostan uzak durmak içgüdüsünden kaynaklanmaktadır. Bu özellik de siyasi arenada çok uzak olan bir duyguyu barındırmaktadır. Kadınlar bir arada yaşamının ve uyumun peşinde koşarken bireysel fikirlerin sürekli çatışmakta olduğu siyasette yerlerini hep içgüdüsel olarak daha hırslı ve bireyselliğe önem veren erkek üstünlüğüne kaptırmaktadırlar ve doğalarında olmayan bencillik davranışı yüzünden siyasi arenada geri kalmaktadırlar; ancak bu sebepten dolayı geri planda kalmak onları çok da rahatsız etmemektedir çünkü toplumsal yaşam kadın içgüdüleri ile kurulduğu zaman bireysellik ve kaosa yer yoktur. Yazar, zor koşuş koşullarına ve fikir ayrılıklarına rağmen geliştirdikleri düzenden gurur duyarcasına “buranın en güzel yanlarından birisi, acını paylaşmak, her şeyi her şeyi paylaşmak, bunu öğrenmek ve tadına varmak.”(Soysal, 43) derken de bu örnelemektedir.

Sonuç olarak, kadın içgüdüsel olarak geliştirdiği bir takım özelliklerinden dolayı, siyasette yer edinme çabasında sürekli bir çatışma halindedir. Koşuş temizliği yapmak içlerinden gelen bir durumken, teftiş olacağı için zorunlu hale gelmesi durumunda bile önce karşı çıkışlarda bunun kendileri için de iyi bir durum yaratacağından dolayı çok fazla tartışmadan hep beraber emre itaat etmişlerdir.

“Tartışmalar bizi yormaktan başka bir işe yaramıyor, kolları sıvayıp iyice temizliyoruz koşuşu. Ben kimin emriyle ve nasıl olursa olsun, koşuş temizliğini seviyorum. Topluca yerleri yıkamamız, tozu pisliği dışarı atıp koşuşu tertiplememiz, dayanma gücümüzü artırıp moral veriyor bize.”(Soysal, 223)

Aslında emirlere karşı gelmek onların durumunu iyileştirmekten çok kötüleştirceğinden içgüdülerinin ışığında aldıkları bu karar onların lehine olmuş, koğuşun musluğunu bozup sinir bozan damlama sesiyle istedikleri rahatsızlığı vermişlerdir teftiş yapan albaylara.

2.5 Kadının Siyasi Kimlik Oluşturmada Toplumsal Çatışmaları

İnsanlığın oluşumundan bu yana kadın, toplum içinde genellikle dışlanmış, toplum için önemi göz ardı edilmiş ve erkek egemen toplumun baskıcılığına boyun eğmiştir. Toplumun önde gelen isimlerinden olup, toplum için karar veren taraftan çok; kadın, onun için ve onun yerine verilen kararlara uyması beklenen tarafında kalmıştır. Belli bir düzeni oluştuktan sonra alışılmışlık hissiyle kadın içinde bulunduğu bu durumdan şikayet etmemeye alışmış, kendi haklarının baltalanmasına izin vermiştir.

Toplumun genel değer yargıları çerçevesinde, siyasette yer almak hiç bir zaman kadınlık görevleri arasında yer almamıştır. Kadınlık görevleri ,toplumda, aile kuran, çocuk bakan, ev işleriyle uğraşan, kocasının mutluluğu ve tatmini için çabalayan bireyler olarak algılanmaktadır. Siyasette yer almak, yazarlık yapmak yani herhangi bir şekilde fikir beyan etmek kadınlık görevleriyle örtüşmemektedir. Bu görevler çerçevesinde kadınların eğitim almaya ve kariyer yapmaya zamanlarının olması imkansızdır. Oysaki erkek, kadınlar bu gündelik işlerle uğraşıp onların hayatlarını kolaylaştırdıkları için tarih boyunca mesleki konularda ön plana çıkmaktadır. Günümüzde bile, siyaset yapan kadınlar haber niteliğinde değerlendirilip çeşitli listeler yapılarak istatistikler sunulmaktadır; ancak bu durumun tersiyle yani siyaset yapan erkekler gibi istatistikler hiç karşımıza çıkmamaktadır. Yapıtta yazara mesleğini soran hakime yazarım diyerek karşılık veren Soysal, hakimın "yaz kızım, ev kadını" (Soysal, 76) tepkisini alarak bu durumu tüm açıklığıyla gözler önüne sermektedir.

Aynı zamanda, toplum arasındaki eğitim seviyesi ve statü farkı da farklı çatışmalar yaratmaktadır. Kadın kendi bireysel çatışmaları sonucunda ortaya koyduğu bireysel çıkarımlarını, toplumsal önyargılarından tamamen sıyrılmadığı için de bir çatışma ortamı ortaya çıkmaktadır. Kadının geçmişi ve geldiği aile düzeni onun şimdiki zamanına ve geleceğine büyük ölçüde yön vermektedir. Örneğin kendini feminist olarak tanımlayan Naciye Hanım, tutuklanan bar kadınlarından biri olan Melahat ile aynı koşuğa bulunmalarının bile yanlış olduğunu düşünmektedir.

“Naciye Hanım, nice iyi insan da olsa, aldığı terbiyenin dışına çıkamıyor.

Babası din adamıydı ya. Ciddi bir iş kadını, bir aile kadını o, barda çalışan bir kadınla aynı yere kapatılmak ağrına gidiyor.” (Soysal, 48)

Sevgi Soysal bu durumun kişiselleştirilmeden, “kadını horlayan düzenini payını sorgulanmasını” (Soysal, 48) gerektiğini dile getirdiğinde Naciye Hanım ona katıldığını söylemektedir; ancak zaman içinde, fikirleri ve toplumsal önyargıları arasında verdiği içsel çatışmasında, toplumsal önyargılarına yenik düşmektedir. Koşuğa da yan yana yataklar düştüğü Melahat’ı bir süre sorun etmeyen Naciye Hanım daha sonra, öğrenci olan ve herkesin nazının geçtiği Mehtap ile yataklarını değiştirmektedir. Bu durum üzerine Soysal tekrardan karşı gelmek istese de “İnsanların o kadar çabuk değişmediğini bilecek kadar hayat deneyimim var çünkü” (Soysal, 68) diyerek durumu kabullenmektedir.

Başka bir taraftan toplumsal çatışmalar arasında, kadınlık görevlerini içeren, kadına uygun bir meslek edinme önyargısı da yer almaktadır ve özellikle o dönemde, bu önyargılı meslekler arasında, siyaset en üst sıralarda yer almaktadır. Kadının fikir beyan etmekten ve toplumsal gelişim-değişim sağlamaktan çok, düzene ayak uydurup, evdeki düzeni de toplumsal

düzene uydurmak gibi yazılı olmayan görevleri olduğu kabul edilmektedir. Toplumda varolan ‘kadın kısmısı her işe karışmaz’ ve ‘kadın dediğin dizini kırar oturur’ gibi deyişler de bu önyargıları desteklemektedir. Onunla beraber olmak isteyen bir erkeğe karşılık vermediğinden dolayı çıkan kavga sonucu gözaltına alınan Melahat, içinde bulunduğu durumu insanlıktan uzak olmasından çok, içine düştüğü koğuşun siyasi tutuklularla dolu olmasını daha vahim bir durum olarak algılamaktadır. Melahat “Ah bu da mı başıma gelecekti? Ah kaderim! Ben ne yaptım daaa beni bu komünistler arasına attılaaaar!” (Soysal, 49) diyerek tavrını belli etmektedir. Bu durumda, genel ahlak bağlamında toplum tarafından çoktan damgalanmış ve bunu kabullenmiş Melahat, böyle bir karşılaştırmada onu damgalayan toplumun tarafına geçmekte ve, o dönemde, siyasi tutukluluğun daha düşük ve kabul edilemez bir toplumsal suçlama olduğunu göstermektedir. Bu karşılıklı Melahat – Naciye Hanım çatışmaları, toplumsal baskı ve önyargılar sonucu ortaya çıkan kadın kimliğini özetlemekte ve bu iki durum da cinsel ayrımcılığın sadece erkekler tarafından değil, toplumun genel yapısından da kaynaklandığını kanıtlamaktadır.

Kadının siyasi kimlik oluşturmada karşılaştığı bir başka toplumsal engel de sahip olduğu karışık ve derin duygu dünyası olarak nitelendirilebilir. Siyasetin karışık dünyasında bir de duygu karışıklığına sahip olmak bireysel çatışmayı da beraberinde getirmektedir. Erkek egemen bir yapıya sahip siyaset arenasında olaylara duygusal yaklaşmak ve duygusallık zayıflık olarak görülmektedir ve bu arenanda sadece güçlüler kazanmaktadır. Bu nedenle kadınlar siyasette aslında halkla daha rahat empati kurabilecek bir yapıya sahipken, daha baştan duygusal karakterler olarak yaftalanıp güçsüz ilan edilmektedirler. Bu durum kadınların siyasette kendilerine yer edinmek için duygusallıklarından vazgeçip güçlü bir karaktere bürünmeleri gerektiği düşüncesini oluşturmaktadır. Aslında duygusallık ve realistik cinsiyet ayrımı olmaksızın insana ait özelliklerdir; ancak toplumun oluşturduğu önyargılı etiketlerden dolayı

duygusallık ve kadınlık ortak paydada değerlendirilmektedir. Gerçekçi ve hüzünden uzak bir karaktere sahip olan anlatıcı, duygusal yönünü sürekli kontrol altında tutmaktadır, çünkü kendisi de bunu bir zayıflık olarak nitelendirmekte, içinde bulunduğu durumu daha da zorlaştırcağını düşünmekte olduğundan duyguları açığa vurmanın gereksiz olduğunu belirtmektedir. “... içimi aydınlatan ne varsa, onlarda günle birlikte batıp gidiyormuş gibi olur. Bu nedenden olacak, zorunlu değilsem, günbatımlarını kalabalık yerlerde, mümkünse birileriyle konuşarak, kendimi hiç dinlemeyerek geçirmeyi severim.”(Soysal, 40) Aslında bu yaşadığı tamamen insancıl bir davranışken toplumsal normlardan dolayı duygusallığını bastırıp güçlü görünmesi gerektiğine kendini inandırmaktadır.

3. Sonuç

Genel olarak kadın siyasette tarihte hiç bir zaman çoğunluk sağlayamamıştır. Bu zamana kadar bu durumun değişmemiş denecek kadar az gelişmesi bu durumun altında yatan sebeplerin çok derinlere işlemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebepler bu uzun tezde kadının bireysel içgüdüleri, toplumun üzerinde kurduğu baskı ve toplumsal önyargı olarak değerlendirilmiştir. Kadının annelik içgüdüğü, korumacı tutumu, uyum sağlama becerisi, yaşadığı ortamı düzene sokma ihtiyacı onun siyaset gibi ben merkezci ve çıkarıcı bir sistemde öne çıkamamasına neden olmaktadır. Kadının daha çok ön plana çıkabilmesi, hem siyaset arenasının daha sistemli ve paylaşımcı bir sisteme dönüşmesi hem de kadının kendi kendine sahiplendiği tutumları biraz daha esnetmesi durumunda mümkün olabilir hale gelebilir. Aynı zamanda toplumsal olarak zaman içinde gelişmiş olan kadına karşı olan beklentilerden ve önyargılardan sıyrılmak gerekmektedir. Cinsiyet ayrımı yapmak ve cinsiyetlere kalıplaşmış anlamlar yüklemek bir toplumun fikirlerini kısıtlamakta ve vizyonunu daraltmaktadır. Aynı zamanda kadınların siyasette çoğunluk sağlayamaması onların ihtiyaç duyduğu kanunları oluşturma ve haklarını savunma durumunu da olumsuz etkilemektedir.

Yapıtta kadın daha çok büyük şehirlerde sosyal hayatta oldukça aktif olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun en önemli nedeninin büyük şehirlerde yaşayan kadınların eğitim hakkını sonuna kadar daha rahat elde ettiği olduğu görülür. Ülkenin geri kalanında, birçok bilinçlendirme kampanyasına karşın, kadınlar hala eğitim haklarını sonuna kadar kullanamamakta ve seslerini duyuramamaktadır. Eserde bu durumun üstesinden gelinebilmesi için kadınların eğitim alması te başına yeterli olmadığı gerçeği vurgulanır.. Sonuç olarak kadınların siyasette ve sosyal hayatta daha çok rol olabilmesi durumu ancak tüm toplumun eşit ve iyi derecede eğitilmiş olmasından sonra gerçekleşecektir.

KAYNAKÇA

1. Sevgi SOYSAL , Yıldırım Bölge Kadınlar Koğuşu, Sena Ofset Basımevi, 6.Baskı
Kasım 2013, İstanbul
2. Derleme: Gökçimen, Semra. Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım
Mücadelesi, Yasama Dergisi, Sayı:10- Eylül-Ekim-Kasım-Aralık 2008
3. www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/siyasal_suc
4. BAYRAK Mehmet, Hapishane Edebiyatı ve Sevgi Soysal'da “Tutuklu Kadın”, Politika
Dergisi, 27.11.1976.